

פרשת וילך-שובה

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
20:12	19:26	18:36*	י-ם
20:09	19:24	18:34	ת"א
20:11	19:25	18:35	חיפה
20:10	19:25	18:35	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 18:16

הרוצה בתשובה

ובזה חשבתי לבאר פרשיה תמוהה בפרשתנו הקצרה, שהנה משה מקבל נבואה קשה על הדורות הבאים, וכמו שנאמר (ל"א ט"ז) הַנֶּדָּה שֶׁכָּבַע עִם אֲבֹתָיִךְ וְקָם הַעָם הַזֶּה וַיִּנְהַךְ אַחֲרַי אֱלֹהֵי נֹכַח הָאָרֶץ, וה' אומר לו גם את העונש שיבוא עליהם (י"ז) וְחָרָה אִפְּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְעֹבְדֵימָי וְהַסֹּפְרָמִי פְּנֵי מַהֵם וְהָיָה לְאָכַל וּמִצְאָהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, ולאחר מכן בני ישראל יכירו בטעותם ויאמרו הֲלֹא עַל פִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבֵי מִצְרַיִם הָרְעוֹת הָאֵלֶּה. אלא שמיד לאחר מכן נאמר (י"ח) וְאֲנֹכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה, ואז מצוה ה' לכתוב את שירת הפורענו היא שירת האזינו שנקרא בשבת הבאה, והסיבה לכך (כ"א) וְהָיָה כִּי תִמְצָאֵן אֶתֹּר רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעֲנִתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי וַיְרַעוּ.

וצריך להבין, מדוע נאמר כאן בלשון הסתר פנים, ולא כמו שקראנו בקללות שבפרשת בחוקותי וכי תבוא, שיבוא עליהם כך וכך ולא נזכר הסתר פנים. ועוד שבתחילה הסתיר פניו, אולם מאחר שהכירו בטעותם נאמר הסתרה גדולה יותר הסתר אסתיר. ונראה לבאר בס"ד, שעצם ההסתרה פנים מלמד שלפני ההסתרה הוא היה בגלוי, וגילוי פני ה' יתברך פירושו קירוב גדול והארה נפלאה לעם ישראל המבטאת חיבה גדולה מה' אלינו, והנה מאחר שראינו שהקללות בפרשת בחוקותי היו בחורבן בית ראשון, והקללות בפרשת כי תבוא היו בבית שני, א"כ מוכרחים לומר שהאמור כאן הוא על זמן שקרוב יותר לזמן הגאולה, אחר החורבנות בזמן שיחזרו שוב לארץ ישראל, והקב"ה יאיר להם פנים ויצליח דרכם מרוב אהבתו אותם, אך הם לא כאהבתו מחזירים לו, ובמקום לשוב ולהתפקע על ה' בכל ליבנו, להודות לו שחפץ בנו ורוצה אותנו, מחזירים פניהם ממנו ומתרחקים ממנו, ולכן מידה כנגד מידה גם הקב"ה מסתיר פנים, ומאותו הסתר פנים נגרם רעות רבות וצרות, ואע"פ שעם ישראל מגיעים להכרה שיש כאן הסתרה אינם שבים אלא ממשיכים ברעתם, עד שהקב"ה מסתיר את פניו עוד יותר עד שמביא עליהם עוד צרות, וכל זה בכדי שיתעוררו לשוב אליו ולזכות לגילוי פנים מחודש ובהארה נפלאה וגדולה יותר.

וכל קורא במעט התבוננות במה שעברנו ואנו עוברים בדורות האחרונים יבין שהדברים אמורים כלפינו, ימי החורבן עברו, והקב"ה רוצה להשיב את עם ישראל לארצו, ומביא אותנו בכל מיני דרכים מופלאות לארצנו הקדושה, אלא שאז במקום להודות ולהתקרב אליו, ח"ו מתרחקים ממנו, ואז מגיעים צרות רבות ורעות, אשר הם מנת חלקנו בכל יום בעונות הרבים, אשר מטרם לעורר את ליבנו לשוב אל ה', שכן ה' מעורר ומקרב, מסייע ועוזר אך לא מחזיר בתשובה, ואמנם כל יהודי מאמין יודע שכל זה בסיבת כי אין אלוקינו בקרבנו, ומיחל מתי יתגלה מלכותו עלינו מהרה, אבל נדע נאמנה שרק כאשר נשוב אליו, נזכה שוב להארה הנפלאה.

אחים יקרים, ננצל את ימי התשובה אשר לפנינו, לשוב אל ה', לבתי הכנסיות ובתי המדרשות, אל התורה והתפילות, נדבר עם ה' נשפוך שיח לפניו, נשנה את מעשינו שיהיו תואמים לתורתנו, ובמהרה כבר נזכה לביאת משיח צדקנו.

נמצאים אנו בעיצומם של עשרת ימי תשובה, ואין ספק ששמן מעיד עליהם שעיקר מצות הימים הללו היא התשובה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג הלכה ג' וד') וז"ל: והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים **אם עשה תשובה נחתם לחיים** ואם לאו נחתם למיתה וכו', עכ"ל.

ואמנם מצות התשובה אינה מצוה המיוחדת דוקא לעשרת ימי תשובה, שכן האדם מצווה להיות כל ימיו בתשובה, וכמו שאמר ר' אליעזר (אבות פ"ב מ"ה) ושוב יום אחד לפני מיתתך, ובגמרא (שבת קנ"ג). מסופר ששאלוהו תלמידיו וכי יודע האדם את יום מותו, והשיב להם שבגלל שאינו יודע ישוב בכל יום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה. ועיין במהרש"א (שבת ל). שלכן לא מודיעים לאדם את יום פטירתו, בכדי שיהיה כל ימיו בתשובה ולא רק באותם הימים שהוא צריך למות. ולכן לא נכתב בתורה שראש השנה ויום הכפורים אלו ימי תשובה, שכאמור כל השנה צריך לעשות תשובה.

ומ"מ יש סגולה מיוחדת לעשרת ימי תשובה, שהתשובה בהם יפה היא ביותר ומתקבלת מיד, כלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ו). שכן עליהם נאמר (ישעיה נ"ה ו') דַּרְשׁוּ ה' הַיְהוֹמָצָא קַרְבְּהוּ בְּהִיטוֹתָי קְרוֹב, ודרשו רבותינו שאלו עשרת ימי תשובה שבהם הקב"ה ממציא את עצמו אלינו, דהיינו שבימים אלו הקב"ה מתקרב אלינו ועוזר לנו יותר לשוב בתשובה.

אבל נדגיש ונאמר שהוא רק עוזר ומסייע אך מ"מ אין הוא מחזיר אותנו בתשובה, אלא מצפה מאיתנו שנשוב בתשובה, שננצל את הסייעת דשמיא שנותן לנו, כיון שכח הבחירה בעניני יראת שמים נתון בידי האדם, וכמו שאמרו רבותינו (ברכות ל"ג): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וכן אנו אומרים ומדגישים בתפילת העמידה, שבכל הברכות אנו חותמים: חונן הדעת, חנון המרבה לסלוח, גואל ישראל וכו', הוא הפועל ועושה את הכל, אבל בברכת התשובה אנו חותמים "הרוצה בתשובה", שהוא רק רוצה שנשוב אך לא מחזיר אותנו בתשובה, דהיינו מצפה לנו שנשוב.

ואע"פ שהקב"ה מחבב את התשובה עד מאוד, וציוה אותנו עליה בפי כל עבדיו הנביאים, ממש הרבנו [וכמבואר בפרשיות האחרונות], ועד אחרון הנביאים מלאכי, שניבא בסוף ספרו וְהָשִׁיב לִבְ אַבּוֹת עַל בְּנֵים וְלִבְ בְּנֵים עַל אַבּוֹת. וכמו כן הקב"ה מסייע ביד האדם לשוב, וכמו שאמרו רבותינו (שבת קד). הבא להטהר מסייעים בידו, שמכנינים לו פתח שישוב בתשובה, ע"ש. והסיוע הגדול ביותר שהקב"ה מוחל לאדם על מעשיו הראשונים ומקבל אותו מכאן ולהבא כבריה חדשה, ואף עוזר לו וממציא לו דרכים היאך לשוב בתשובה על כל מעשיו (כמבואר בחובות הלבבות שער התשובה פרק י'), ובפרט בימים אלו שכאמור התשובה בהם מקובלת יותר, בכל זאת התשובה בפועל תלויה בידינו ולא בו.

אלא שכפי הסיוע והקרבה שנותן לנו, כך הדרישה מאיתנו, ולכן בעשרת ימי תשובה שמעלתם גדולה מאוד, והקרבה של ה' אלינו בהם היא חזקה ביותר, גם הדרישה היא גדולה וחזקה לעשות תשובה, ובזכותה יחתם לחיים, ואם לאו ח"ו להיפך.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לליל שבת (המשך, תפלת ערבית)

וכגון בבית האבל ובבית החתן, שאין חשש מפני המתאחרים, אין צריך לומר ברכה מעין שבע (שו"ע סי' רס"ח סי' טו). ואולם המקובלים כתבו שלפי דברי רבנו האר"י דין ברכה מעין שבע היא כדין תפלת החזרה והיא חובה, לכן אינו תלוי כלל בבית הכנסת, אלא בכל מקום שיש מנין ואומרים ברכת מעין שבע, ואין שום הכרח לדבריהם בדברי רבנו האר"י. [שבאמת שהמעין בדברי רבנו האר"י יראה שגם הוא בעצמו כתב שאינה חזרה גמורה אלא מעין חזרה, וגם הרמב"ם שמדויק בלשונו שדינה כדין תפלת חזרה (שם הלכה י'), מ"מ מבואר בדבריו שהו"ל מפני הסכנה תיקנו חזרה, והטעם של הסכנה לא נתבטל באמרנו שזו חזרה, ומנין לנו שגם רבנו האר"י לא סובר כן, ועוד שכלל גדול בידנו מגדולי המקובלים שלא הולכים אחר דברי רבנו האר"י אלא במקום שהוא מפורש בדבריו ולא שנלמד מדיוק וסברות, וכמו שהארננו להוכיח זאת בספרנו ויוסף עוד דוד ח"א (עמ' ל', פ"ה-פ"ו, צ"ה, קל"ב, קל"ח-קמ"א, קפ"ד, רכ"ז) וכאן גם אם נאמר שמפורש בדבריו שהוא כדין חזרה, הרי לא מפורש בדבריו שיאמרו בכל מקום שיש מנין, והוא כעין מה שכתבו הפוסקים שאע"פ שמפורש בדברי רבנו האר"י שסעודה שלישית בשבת היא חובה, אך לא מפורש בדבריו שאם טעה ולא אמר רצה והחליצנו שחזור לומר ברכת המזון, ע"ש]. ולכן לא יאמרוהו כשמתפללים בבית האבל ובבית החתן.

נא. בליל שבת שובה אומרים בברכה מעין שבע המלך הקדוש שאין כמוהו, במקום האל הקדוש שאין כמוהו. (שו"ע סי' תקפ"ב ע"ג). ואם טעה ואמר האל הקדוש, אם עוד לא סיים את הברכה יחזור ויאמר המלך הקדוש עד סוף הברכה, ואם סיים הברכה, יש אומרים שלפי המקובלים צריך לחזור ולומר הברכה כולה, [למזיק ברכה אות ג', בא"ח נצבים אות ג'), וטעמם כאמור שלפי רבנו האר"י ברכה מעין שבע היא חובה], ויש אומרים שבדיעבד אינו חוזר (שו"ת יב"א ח"ב סי' כ"ט). וכן הלכה, שספק ברכות להקל. [ואע"פ שהם טוענים שלא אומרים סב"ל נגד רבנו האר"י, הרי כבר הארננו בזה בהלכה הקודמת ושאיפילו אם נכונים דבריהם, מ"מ כל זה הוא דוקא היכן שמפורש בדברי רבנו האר"י ולא שנלמד מדבריו הגם שנראה מוכרח, ולכן גם בדין זה, גם אם נאמר שלפי רבנו האר"י חובה לומר ברכה מעין שבע, אך מנין לנו שיאמר שאם טעה ולא אמר המלך הקדוש שהוא חוזר, ובכלל הדבר שנוי במחלוקת ראשונים אם אומרים המלך הקדוש בברכת מעין שבע ואין שום גילוי לזה בדברי רבנו האר"י, וא"כ מנין לנו לחייב לחזור כשטעה ולא אמר].

נב. בשבת שובה בקדיש תתקבל שאחר ברכת מעין שבע אין אומרים עושה ה'שלום, שלא נתקן לומר עושה השלום בקדישים אלא רק אחר תפלת העמידה כמבואר בשער הכונות (דף ז ע"א). [וכן כתבו החמדת ימים (דף לג ע"ג, עמ' 145 בנדמ"ח) והגר"ח פלאגי בספרו מועד לכל חי (סי' י"ג אות ס"א) והביא דבריהם בספר חזון עובדיה (ימים נוראים עמ' פ"ב הערה ז)]. ואולם מנהג האשכנזים לומר עושה השלום, והם אומרים אותו אחר כל קדיש, אלא שאין מקור לדבריהם בדברי רבנו האר"י [שהוא חידש מנהג זה], אך למנהג הספרדים שאומרים רק אחר העמידה אין טעם לומר אחר קדיש תתקבל. [שלא כדברי כף החיים (ספר סי' נ"ו אות ל"ח), שהרי אין הקדיש תתקבל חוזר לשיטת הספרדים על העמידה, כמבואר באריכות בספר ויוסף עוד דוד (ח"א פרשת ויחי אות ג'). ובכל הספרים והסדורים והמקובלים לא נמצא לומר עושה השלום אחר קדיש תתקבל, וכן דעת מרן הגר"ע כמו שהוכחנו מדבריו בויוסף עוד דוד (שם), ויש עימנו עוד אריכות רבה בכתובים על הבא"ח פרשת נצבים, ועיין בהנהגות לעשרת ימי תשובה (הלכה ד)]. וכ"ש אלו האומרים עושה ה'שלום בקדיש תתקבל שאחר הסליחות, שאין שום טעם לדבריהם, ואין בפוסקים מי שיאמר כן.

מח. כבר הזכרנו שאחר התפילה אנו חוזרים שוב לומר ויכולו פעם שניה, ומה שאנו אומרים אותו מעומד בקול רם היינו משום שהוא עדות שהקב"ה שבת בשבת, ועדות מעומד הוא, שכתוב ועמדו שני אנשים (מרדכי פסחים אות תרי"א), ודרשו רבותינו (שבועות ל') אלו העדים שצריכין להעיד ביחד ומעומד ולכן צריך שיעמדו ויאמרו אותו ביחד. (טור סי' רס"ח). [ואע"פ שהשו"ע שם סעי' ז' רק כתב שאומרים אותו בקול רם ומעומד, ולא הזכיר לאומרו ביחד, מ"מ הרי דבריו לקוחים מהטור, והטעם מבואר שם משום עדות על מעשה בראשית], ומשמע שצריך עדה שלימה דהיינו עשרה לאומרו ביחד, ולכן המתפלל בלחש ימהר לסיים תפלתו כדי שיאמר ויכולו עם הקהל (ביאר הלכה בשם הפמ"ג), [ונראה שמיד שפסע ג' פסיעות עוד לפני שאומר עושה שלום יכול לומר עם הצבור ויכולו, ואח"כ יאמר עושה שלום], ועל כל פנים יאמר בשנים (משנ"ב ס"ק י"ט). [ומ"מ לכל הדעות הללו צריך להשתדל לאומרה לכתחילה בצבור, דהיינו בעשרה, ולפחות בשנים, ומה שהעירו כמה אחרונים שאינו חובה, אינה הערה, שגם הם לא חייבו בדבר אלא כתבו שהוא טוב ושישתדל בזה, וכבר ראינו שכן דעת הרבה ראשונים ואחרונים, ומדוע לא ישתדל בהידור זה שאפשר בנקל לעשותו].

מט. ויחיד המתפלל בביתו, יש אומרים שאינו חוזר לומר ויכולו אחר העמידה שאין עדות ליחיד, וצריך עדה שלימה להעיד להקב"ה דהיינו עשרה, ואם ירצה יחיד לאומרה לא יתכוין לשם עדות אלא כקורא בתורה. (ט"ו שם ס"ק ה'). ויש אומרים שגם היחיד צריך לאומרה (א"ר ס"ק י"ד). וכן הלכה, בפרט לפי המבואר בדברי רבנו האר"י שיש סוד עמוק באמירת שלש פעמים ויכולו, אין לגרוע מהם אפילו ביחיד, (בא"ח ש"ש וירא ט'). ובספר כף החיים (סי' רס"ח אות ג') הביא דברי רבנו האר"י הללו וכתב: ועל כן עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע. ע"כ. ומבואר שאסור לומר ד' פעמים, ולדבריו מי שאחד ביקש ממנו שיצטרף עימו לאמירת ויכולו, עדיף להמנע, כדי שלא להוסיף על המנין. אולם להלכה אין לחוש לזה בפרט שכל זה מדברי קבלה וגם לפי הקבלה אינו ברור שאסור, ומאידך יש כאן פגיעה בזולת אם ימאן להצטרף עימו, שהוא דבר מזור ואינו מקובל, ולכן יצטרף ויכוין לצאת רק בג' פעמים. [שלכאורה יש להעיר מדברי הרמ"א בסי' רס"ג ע"ג א' שאע"פ שיש ענין להדליק דוקא ב' נרות כנגד זכור ושומר, מ"מ יכולים להוסיף נרות, שיכולים להוסיף על דבר המכונן נגד דבר אחר, ובלבד שלא יפחות, והוא מהרא"ש והמרדכי, והוסכם להלכה גם לדעת המקובלים (עיין בבא"ח ש"ש בראשית כ"ט), וא"כ גם כאן יוכלו להוסיף באמירת ויכולו. אלא שבאמת אין הדבר ברור כלל ועיקר והוא שנוי במחלוקת גדולה, והארכתי בזה בספר ויוסף עוד דוד ח"ב (פרשת וישב-חנוכה), ואשר על כן לכתחילה לא יוסיף, אך אם ביקשו להצטרף בכדי לומר ויכולו בשנים, יכוין לצאת ידי חובה רק בג' פעמים בלבד].

נ. אחר תפלת ערבית של ליל שבת תיקנו רבותינו לומר ברכה מעין שבע, ובטעם הדבר מבואר בגמרא (שבת כ"ד): שהוא מפני הסכנה, ופירש רש"י (שם ד"ה משום סכנה) שהיא סכנת מזיקים שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב, וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן, ובגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן, ולא היו באין בבית הכנסת, אבל לילי שבת באין בבית הכנסת, וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה, לכך האריכו תפלת הצבור. וכעין זה הוא ברמב"ם (פ"ט מתפלה ה"א). ולפי זה כתבו הפוסקים שאם מתפללים מנין בבית ולא בבית הכנסת,